

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 29 (1984), No. 6, 352--354

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138844>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1984

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

jubilea & zprávy

ZA PROFESOROM PALAJOM

Ráno, 25. II. 1984, po vážnej chorobe zomrel prof. RNDr. Cyril Palaj. Tohto roku by sa bol dožil sedemdesiatdva rokov. Odišiel dobrý človek, ktorý dokázal vytvárať vo svojom okolí ovzdušie dôvery a to znamená veľa. Zanechal vo svojich blízkych a priateľoch vákuum, ktoré len dlhý čas dokáže vyplniť.

Prof. Palaj sa narodil 24. augusta 1912 v Novej Bani v početnej maloroľníckej rodine. Po skončení gymnaziálneho štúdia v Kláštore pod Znievom začína svoju učiteľskú činnosť na Obcej ľudovej škole v Planých Vozokanoch. Postupne si zvyšoval svoju kvalifikáciu bez prerušenia zamestnania. Študoval na Karlovej univerzite v Prahe a svoje štúdiá dokončil na Prírodovedeckej fakulte v Bratislave, kde v r. 1942 získal aprobáciu pre vyučovanie matematiky a deskriptívnej geometrie na stredných školách. V rokoch 1939–51 pôsobil na gymnáziách v Bratislave, Piešťanoch, Dolnom Kubíne, v Žiline a vo Zvolene a na Štátnych kurzoch pre

prípravu pracujúcich na vysoké školy. V roku 1951 pôsobil na Stavebnej fakulte SVŠT v Bratislave. V r. 1952 získava na KU v Prahe akademickú hodnosť RNDr. Od 1. septembra 1952 pôsobil na VŠLD vo Zvolene. Prvého septembra 1956 se stáva docentom a v r. 1965 riadnym vysokoškolským profesorom. Na VŠLD bol vedúcim Katedry matematiky a deskr. geometrie, prodekanom pre pedagogickú činnosť. V rokoch 1965–1976 bol vedúcim Katedry matematiky na Univerzite P. J. Šafárika v Košiciach. Súčasne externe viedol aj katedru MDg na VŠLD. V r. 1976 sa vracia do Zvolena, kde pôsobil až do odchodu do dôchodku 1. X. 1981.

Hlavnou oblasťou vedeckej práce prof. Palaja bola klasická algebraická geometria a lineárna algebra. Chvál a Lenárt vo svojom príspevku venovanom šesťdesiatym piatym narodeninám (PMFA č. 2, 1978), v ktorom je možné získať podrobné informácie o živote a diele prof. Palaja, rozdeľujú jeho vedecké práce do piatich skupín:

1. práce o simultánných invariantoch sústav kvadratických útvarov,
2. práce venované problematike geometrických príbuzností,
3. práce z teórie algebraických útvarov 4. stupňa,
4. práce venované problematike priestorových matíc a ich determinantov,
5. práce venované konečným projektívnym rovinám.

Vo všetkých týchto oblastiach prof. Palaj dosiahol originálnymi metódami rad pôvodných výsledkov.

Bol členom komisií pre udeľovanie vedeckých hodností CSc. a DrSc. pre odbor geometria a topológia. Od r. 1973 bol nositeľom vyznamenania „Za vynikajúcu prácu“ a od r. 1975 nositeľom čestného titulu „Zaslúžilý učiteľ“.

Bohatá bola jeho činnosť v JSMF a JČSMF, v ktorej bol členom od r. 1933. Spoluorganizuje založenie pobočky JČSMF vo Zvolene v r. 1956. Jej predsedom bol až do r. 1979. Pričinil sa veľkou mierou o rozvoj jej bohatej činnosti. Zastával mnohé význačné funkcie v hlavných orgánoch JČSMF a JSMF. Veľa sil venoval rozvoju MO. Ocenením tejto jeho práce bolo aj udeľenie čestného titulu „Zaslúžilý člen JČSMF“ v r. 1962 a zvolenie za čestného člena Jednoty v r. 1972.

Žil plným, hodnotným životom.

Prof. Palaj bol vynikajúci pedagóg. Poznal svojich študentov a svoj výklad vedel majstrovsky prispôbiť študentskému chápaniu. Na všetkých stupňoch jeho pôsobenia mu veľmi záležalo na tom, aby matematika nebola postrachom študentov, ale aby sa stala, ak už nie ich záľubou, tak aspoň presvedčivým, užitočným prostriedkom modelovania prírodných a technických javov. Stovky jeho žiakov s vďakou spomínajú na svojho učiteľa.

Prof. Palaj bol človek hlboko demokratický, tvrdý k sebe, tolerantný k spolupracovníkom. „Šéf“, ktorý dokázal „otcovsky“ poradiť a ochotne pomôcť. Osobnosť, ktorá vo svojom okolí zanechala trvalé stopy. Človek, pri hrobe ktorého v úcte hovoríme: „Vďaka ti za to, že si žil“.

Anton Dekrét

SEDMDESÁT LET ŘEDITELE KARLA WICKA.

Dne 21. září 1983 se dožil sedmdesáti let vedoucí tiskového střediska JČSMF ředitel Karel Wick.

Značná část jeho života je spjata s Jednotou a s tiskárnou Prometheus, založenou v r. 1927, která sehrála mimořádně kladnou roli ve vývoji naší typografie i v rozvoji ediční činnosti v oblasti matematiky, fyziky, chemie a technických věd. Ve své práci v této tiskárně uplatňoval K. Wick odborné znalosti tiskařské práce a byl také jedním z hlavních budovatelů nového typografického pojetí tisku zahrnujícího vysokou odbornou i estetickou úroveň knih a časopisů. To se vytvářelo ve spolupráci s předními vědeckými pracovníky především zásluhou Jednoty.

Pro prosazení tohoto nového pojetí a s tím spojeného nového způsobu sazby měla rozhodující význam dlouholetá zkušenost a znalost problematiky matematické, fyzikální a chemické sazby ředitele K. Wicka, což vyústilo v autorství záslužné publikace *Pravidla matematické sazby*. Nový způsob sazby matematické, fyzikální a chemické literatury měl ve světě veliký ohlas a byl oceněn jako významný příspěvek československé typografie jednak světové knižní kultuře, jednak samotné matematice, fyzice a chemii. Tento ohlas vedl holandské Nakladatelství Mouton k tomu, že vydalo Wickova *Pravidla matematické sazby* v koedici s nakladatelstvím

ČSAV anglicky a tato kniha se pak stala příručkou sazečů, typografů, redaktorů, ale i autorů v celé řadě zemí světa.

Zásluhy ředitele Wicka na poli nejobtížnější sazby, tj. matematicko-fyzikální, a jeho postoje při vedení tiskárny Prometheus v době okupace byly oceněny a po osvobození zdůrazněny tím, že když byla podle znárodňovacího dekretu zavedena v Prometheu tzv. kumulativní správa, ředitel K. Wick byl 20. května 1948 ustanoven jejím zmocněncem, což dokumentuje nejen odbornou, ale i politickou důvěru v jeho činnost při vedení tiskárny.

Ředitelem Promethea zůstal K. Wick až do svého odchodu do důchodu, kdy se v r. 1978 stal vedoucím tiskového střediska JČSMF, v němž uplatňuje své dlouholeté zkušenosti a znalosti jednoho z nejzkušenějších ředitelů tiskáren u nás.

Jeho zásluhou je nejen mimořádný vzrůst ediční činnosti Jednoty, ale zejména skvělá kvalita vydávaných tisků, které za jeho vedení a zásluhou jeho obětavé práce Jednota až dosud vydala.

Jako ocenění a poděkování za tyto velké zásluhy o vydávání matematicko-fyzikální literatury udělil ÚV JČSMF na svém zasedání 26. 11. 1983 řediteli Wickovi při příležitosti jeho životního jubilea diplom JČSMF jako nejvyšší uznání Jednoty v období mezi sjezdy.

Miroslav Rozsival

VZPOMÍNÁME NA DOC. JOSEFA CHÁBKU

Uprostřed tvůrčí pilné práce zemřel 9. dubna 1983 doc. RNDr. Josef Chábek, CSc. z katedry matematiky a deskriptivní geometrie stavební fakulty Vysokého učení technického v Brně.

Docent Chábek se narodil 17. 3. 1925 v Letovicích. Matematiku a fyziku studoval na přírodovědecké fakultě v Brně. Jeho nadání pro tyto obory i dovednost pedagogická byly již tehdy patrné. U učitelů a spolužáků byl oblíben pro své rzy charakterové vlastnosti. Po ukončení studia působil 3 roky jako učitel matematiky ve státním kursu pro přípravu pracujících pro vysoké školy a jako profesor gymnázia v Ostravě. V roce 1952 se stal asistentem na stavební fakultě VUT v Brně. Velmi brzy byl pověřován

odpovědnými úkoly, z nichž zejména je třeba zdůraznit jeho pedagogickou činnost v dálkovém studiu. Zde se plně prokázaly jeho odborné a pedagogické schopnosti, které navíc byly znásobeny obětavým přístupem k posluchačům. Jistě ne náhodně byla tato činnost doc. Chábka oceněna pochvalou rektora VUT před vědeckou radou školy. Dlouholetá pedagogická činnost doc. Chábka byla pro katedru matematiky a deskriptivní geometrie i pro stavební fakultu velmi významná a nelze ji vyjádřit stručně slovy „byl pověřován přednáškami“. Své bohaté znalosti aplikované matematiky uplatňoval zejména při vedení různých seminářů a přednášek pro posluchače v tzv. individuálním studiu. Úspěšně se věnoval studentské vědecké a odborné činnosti. Pod jeho vedením dosáhli studenti několikrát 1. místa v celostátní soutěži. Tato činnost doc. Chábka byla oceněna uznáním děkana stavební fakulty. Doc. Chábek organizoval rovněž kursy aplikované matematiky pro vědecké aspiranty — inženýry, čímž značně přispěl ke zkvalitnění teoretické úrovně budoucích kandidátů technických věd. Pedagogické práci a zavádění nových moderních metod do výuky věnoval mnoho času. Vždy však měl dostatek času i pro veřejně prospěšnou práci, mnoho let pracoval v různých komisích ROH, zejména v komisi národního pojištění a komisi péče pro pracující. Velmi úspěšně si vedl se studenty jako vedoucí učitel. Zde se opět uplatnily jeho široké odborné znalosti. Velkou péči věnoval také zahraničním studentům, iniciativně zorganizoval řadu zájezdů a akcí pro studenty Vietnamské demokratické republiky a věnoval jim svůj osobní volný čas.

Doc. Chábek publikoval řadu původních vědeckých prací, hodnost kandidáta fyzikálně-matematických věd získal ve vědním oboru „Přibližné a numerické metody“. Ve své habilitační práci vypracoval jednotnou ucelenou teorii tzv. *L*-splajně. Napsal řadu recenzí a výzkumných zpráv a je rovněž spoluautorem tří skript pro posluchače stavební fakulty. Bohatá byla jeho spolupráce na státních a resortních úkolech. Jmenujme spolupráci z let 1971–72 na státním úkolu, v jehož rámci se zabýval matema-

tickým řešením problémů souvisejících s promrzáváním vozovek. V letech 1974–74 spolupracoval na státním úkolu, který se týkal rozvoje teorie plošných a prostorových konstrukcí a maticové analýzy v mechanice kontinua. V této pětiletce se věnoval spolupráci na státním úkolu „Experimentální a teoretické řešení proudění kapaliny“.

Je těžké nutno ocenit jeho aktivní účast na odborných a vědeckých konferencích, kde přednesl řadu referátů. Účastnil se i zahraničních konferencí, zejména v NSR s referátem *O vlivu kvadraturních chyb na numerické řešení Poissonovy rovnice variační metodou* a MLR s referáty *O postačujících podmínkách pro konzistentní kvadrurní formule při metodě konečných prvků* a *O exponenciálních splajnech*. Na tato témata přednášel rovněž v roce 1977 v Lipsku, kde byl na kratším studijním pobytu.

Dokladem umění spojit matematické poznatky s praxí je spolupráce doc. Chábka s průmyslem. V letech 1971–72 to byla spolupráce se Silničním vývojem v Brně, v jejímž rámci byl problém vedení tepla aplikován na promrzání vozovek. V letech 1973–1974 ve spolupráci s katedrou mechaniky FAST v Brně se doc. Chábek podílel na řešení stability tlacených diagonál pro Priemstav. V roce 1975 začala spolupráce s I. BZKG na řešení tvaru lopatek turbín. Tato činnost byla vysoce oceněna a vyústila ve spolupráci na státním úkolu, na němž se podílí řada význačných ústavů našeho státu. V posledních letech se doc. Chábek zabýval hlavně teorií splajně a využitím této teorie v praxi.

Všichni, kdo znali doc. Chábka, si ho vážili jako ušlechtilého člověka, jako přítele, spolupracovníka, pedagoga a vědeckého pracovníka. Byl vždy laskavý, naplněný optimismem, s úsměvem vycházel vstříc, starosti druhých bral na sebe. Měl smysl pro družnou zábavu a rád se děлил o štěstí s jinými. Vychoval řadu úspěšných odborných i vědeckých pracovníků. Jeho život byl přetát zákeřnou chorobou: ani na tu nebral zřetel a věnoval se své pedagogické i vědecké práci do posledního dechu.

Sylvia Šantavá